

PETŐFI SÁNDOR ÉS SZÜLEI

ÍRTA:
KOVÁCS DEZSŐNÉ

CLUJ-KOLOZSVÁR
MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R. T.
1928.

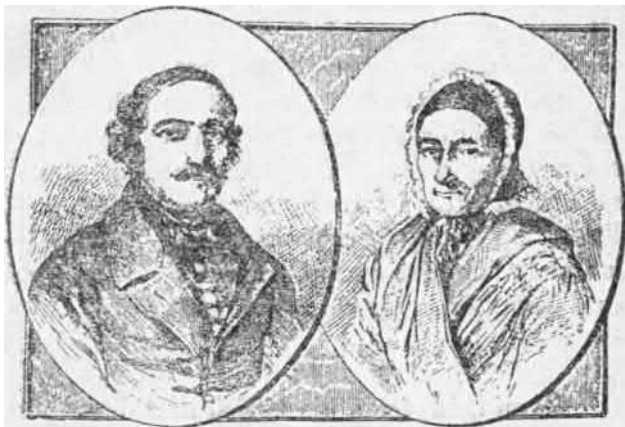
Petőfi a szabadságharcban.

Petőfi szeretete szülei iránt.

Ez a kis könyv, melyet most kezetekbe adunk, tükre akar lenni annak a mélységes, nagy szeretetnek, melyet legnagyobb költőnk, Petőfi Sándor, szülei iránt érzett. Ez a szeretet, ha nem is volt állandó lobogásu Petőfi serdülő éveiben, az élet kemény próbái után hatalmas lánggá fejlődött, melynek melegét mindenki érzi saját szívében is Petőfi családi költeményeinek olvasása közben. Minden gyermek megérti, megérzi e költeményekből, hogy a szülői ház az egyetlen hely a világon, hol biztos menedékre, lelket melegítő szeretete talál az élet minden vihara után. És megérti minden szülő, hogy a gyermek Isten áldása, a végtelen áldozatok megkoronázója.

1.

Petőfi Sándor szülei egyszerű emberek voltak. A család az 1600-as évektől a magyar köznemességhez tartozott. Petrovics volt az eredeti családi név, horvát hangzású, de sz.v-

Petőfi szülei

ben, lélekben, nyelvben magyar volt a család. Sőt a fiú, a mi nagy költőnk, 1843-ban a Petrovics nevet Petőfire változtatta, magyaros hangzásúra.

Petőfi édes apja mészáros volt. Nem tanult ember, de értelmes, szorgalmas, józan életű. 1819-ben vette feleségül Hruz Mária. Hruz Mária egyszerű, meleg kedélyű tót eredetű leányka volt. Maglódon, nagybátyjánál, majd Martiny evangélikus lelkész házában „a jó segítség“ volt. — A fiatal pár takarékosan élt, szorgalmasan dolgozott és így rövid idő alatt házat, földet, szőlőt szerzett.

Petőfi Istvánét, a szülők, 1821-ben Kis-Körösre költöztek. Kis-Körös egyszerű helység ma is. Náddal fedett házai alföldi szokás szerint az utcára két ablakosak; az utcák szélesek, hosszúak; egyetlen fája az akácfa, melynek lombja, virága ráborul a háztetőre, és a háztetön nyugvó gólyafészekre.

2.

Ilyen igénytelen kis-körösi házikóban jött a világra 1823. jan. 1.-én éjjeli 12 órakor magyar szívünk örök büszkesége, magyar költé-

szetünk örök kincse s az egész nagy világ
legnagyobb költőinek egyik legkiválóbbja:

Petőfi Sándor.

Petőfi szülőháza.

A születési ház ma is áll s márványtábla hirdeti, hogy innen indult meg az, ki az egész világon a legszebben, a leggyöngédebben, a legtöbb szeretettel beszélt költeményeinek hosszú sorában a szüleiről.

El lehet gondolni a fiatal szülők boldogságát, mikor 5 évi várakozás után megjelent „a fiú“. Be is írta az édes apa nehéz kezével a családi bibliába a nagy boldogságot. Az édes anya pedig magához ölelte forró szeretetével a jövevényt, hogy soha az életben egymástól érzésben el ne váljanak, akármit hoz is a sors.

3.

A kis fiúcska nőtt, nőtt, el-eljátszogatva Pista öccsével. Majd szüleivel a Kis-Kunságba, Félegyházára került. A szép Kis-Kunság Magyarország egyik legtősgyökösebb magyar vidéke.

A legszebb magyar szó dajkálta, az alföldi levegő erősítette, a gyöngéd, jóságos, szerető édes anya nevelte. Neki mondogatta el a porban játszó gyermek, amit később versben meg is irt:

Tudod-e még édes anyám.
Mikor gyerek voltam
Künn az utcán házunk előtt
Játszottam a porban.

Már ott az járt a fejembe:
 Ha belőlem király lenne!
 Kinevettél ekkor anyám,
 Jóízüt nevettél,
 Hogy fiad fejében ilyen
 Balga gondolat kél.
 De az Isten meghallgatott,
 Megsegített — király vagyok.

(T. i. a boldogság királya lett, mikor megházasodott.)

A gyermek lelkét megfogták a Kis-Kunság ragyogó képei, melyeknek első megénekelője ő lett. Látta a kanyargós Tiszát, melynek habjain a piros sugárok tündértáncot jártak. Órákig elnézte a gólyafiakat, gyermekesztendőinek komoly társait, amint szárnyukat próbálgatták. Együtt ábrándoztak a pusztá legmélyén... És később is a gólyát úgy te kintette „mint egyetlen valót, mely egy átálmodott szebb korból fönmaradt“.

Gyermekkora tele itta magát a beláthatatlan gazdag róna „szemérmes szépségeivel“, az Alföld ezer színes képével; kincstár lett a

lelke, melyben égi szépségek, tündéri valóságok gyűltek, gyűltek...

A szép Kis-Kunságról mondja, mint meglett ifjú:

Hova szívein, lelkem
Mindig, mindenünnen, vissza-visszavágyott,
Ujraláttam születésem földét
A szép Kis-Kunságot . . .

A Kis-Kunságba visszatérve, 1848-ban írja meg „Szülőföldemen“ című gyönyörű költeményét.

SZÜLŐFÖLDEMEN.

Itt születtem én ezen a tájon
Az alföldi szép nagy rónaságon,
Ez a város születésem helye,
Mintha dajkám dalával vén tele,
Most is hallom e dalt, elhangzott bár:
„Cserebogár, sárga cserebogár!“

Úgy mentem el innen, mint kis gyermek,
És mint meglett ember, úgy jöttem meg.

Hejh azóta húsz esztendő telt el
 Megrakodva búval és örömmel . . .
 Húsz esztendő ... Az idő hogy lejár!
 „Cserebogár, sárga cserebogár!“

Hol vagytok ti régi játszótársak^{1?}
 Közületek csak egyet is lássak!
 Foglaljatok helyet itt mellettem,
 Hadd felejtsem el, hogy férfi lettem,
 Hogy vállamon huszonöt év van már . . .
 „Cserebogár, sárga cserebogár!“

Mint nyugtalan madár az ágakon,
 Helyrül-helyre röpköd gondolatom.
 Szedegeti a sok szép emléket,
 Mint a méh a virágról a mézet;
 Minden régi, kedves helyet bejár . . .
 Cserebogár, sárga cserebogár!“

Gyermek vagyok, gyermek lettem újra,
 Lovagolok fűzfasípot fújva,
 Lovagolok szilaj nádparipán,
 Vályúhoz mék, lovam inni kíván,
 Megitattam, gyi lovam, gyi Betyár . . .
 „Cserebogár, sárga cserebogár!“

Megkondul az esteli harangszó,
Kifáradt már a lovas és a ló,
Hazamegyek, ölébe vesz dajkám,
Az altató nóta hangzik ajkán,
Hallgatom, s félálomban vagyok már . . .
„Cserebogár, sárga cserebogár!“ --

Majd iskolába kerül a mi Sándorunk. Nem vidám gyermek, inkább ehnélázó, elmerengő és igen gyakran heves, dacos. Irni-olvasni a kis-körösi papnál tanult, 2 évre Kecskemétre, majd Pestre, Aszódra gimnáziumba került. A szülők Szabadszálláson élnek még igen jó módban, van házuk, külsőségük, tenyész- és vágómarhájuk, kész pénzük! A derék apa szép vagyoni állásának megfelelőleg gondoskodott mindkét fia neveltetéséről s váltig mondta: „Tanuljatok, most még amíg lehet, megteszünk mindent értetek, de ki tudja, hagyhatunk-e rátok egyéb örökséget annál, amit tanultatok?“

Sándor nem volt kimondottan jó tanuló. Nem egyenlő szorgalommal és eredménnyel tanulta az összes tantárgyakat és e miatt megmeggyült a baja egyik másik tanárával. Amit

szertetett, abban kiváló volt, így a történelemben, földrajzban, a magyar nyelv vagy idegen nyelv tanulásában felülmúlta tanulótársait. Pontosan, szorgalmasan elvégezte a dolgát, >— sőt másokat is szívesen segített, de aztán nekifeküdt a könyvtárnak és órákig nem lehetett elmozdítani az olvasmányai mellől. Majd játszótársaival vigan labdázott, futóversenyeket rendezett. Aszódi főtanítója, Korén, nagyon jól tudta, hogyan kell bánni ezzel a makacsságra nagyon hajlandó tanítvánnyal s oly jól vezette, hogy 3 évi aszódi tartózkodása alatt egyszer sem kellett megbüntetni. De 15 éves korában mind több és több a panasz pajkossága, iskolai szabályok áthágása miatt. E miatt szigorú tor következett, még az ebédre marasztalás is társaival együtt. A szabadságot, a függetlenséget úgy értelmezte, hogy azt csinál, ami neki tetszik. Ugyancsak ekkor, szerencsétlenségére, a színház, a színház iránti szeretete oly nagy, hogy a tilalom dacára mindennap ott volt a színházban, sőt egyenesen színész akart lenni!

Ezért tanárai, apja is, ki Aszódon temett, nagyon megbüntették. A büntetésre

ugyan meglett férfi korában hálával emlékezett vissza, de akkor, 1838-ban, az csak növelte makacsságát.

Mikor ezek a lelki háborgások, vajúadások kezdték megzavarni a szülők és gyermekük közötti összhangot, nagy szerencsétlenség érte a szülőket. Sándornak öccséhez irt „István öcsémhez“ című leveléből kitűnik, hogy mennyire szerette szegény atyját, aki teljesen tönkre ment anyagilag, de nem a maga hibájából, hanem a természet mostohasága, az emberek csalárdsága miatt... Megemlékezik az anyjáról s figyelmezteti, kéri öccsét Pistit, hogy szeresse, tisztelje, imádjja, mert hogy az •édes anyjuk mi nekik, nincsen rá szó és nincsen rá fogalom... Fáj neki, hogy ő nem segíthet a szomorú sorsukon, ez keseríti meg az ő életét...

ISTVÁN ÖCSÉMHEZ.

Hát hogymint vagytok otthon, Pistikém?
 Gondoltok-e úgy néha-néha rám?
 Mondjátok-e, ha estebéd után
 Beszélgetétek meghitt és vidám,

Mondjátok-e az est óráinál:
Hát a mi Sándorunk most mit csinál?
És máskülönben hogy van dolgotok?
Tudom, sokat kell fáradoznotok,
örök törődés naptok, éjetek,
Csak hogy szűkeeskén megélhessetek.
Szegény atyánk! Ha ő úgy nem bízik
Az emberekben: jégre nem viszik.
Mert ő becsületes lelkű, igaz:
Azt gondolá, hogy minden ember az.
És e hitének áldozata lett,
Elveszte mindent, amit keresett.
Szorgalmas élte veritékinek
Gyümölcsseit most más emészti meg.
Mért nem szeret úgy engem Istenem?
Hogy volna mód sorsán enyhítenem.
Ágg napjait a fáradástul én
Mily édes-örömet fölmenteném.
Ez fáj nekem csak, nyugodt éltemet
Most egyedül ez keseríti meg.
Tégy érte, amit tenni bír erőd;
Légy jó fiú és gyámolítsad őt.
Vedd vállaidra félig terheit,
S meglásd, öcsém, az Isten megsegít.
S anyánkat, ezt az édes jó anyát,

Ó Pistikám, szeresd, tiszteld, imádd!
 Mi ő nekünk, azt el nem mondhatom,
 Mert nincs rá szó, nincsen fogalom;
 De megmutatná a nagy veszteség:
 He elszólná tőlünk őt az ég . . .
 E néhány sorral érd be most, öcsém.
 Én a vidámság hangját keresém,
 És akaratlan ilyen fekete
 Lett gondolatjaimnak menete;
 S ha még tovább fonnám a fonalat,
 Szivem repedne a nagy kín alatt.
 Más levelem majd több lesz és vidám.
 Isten megáldjon, édes Pistikám!

4.

1840-ben a nehéz megpróbáltatásokon átment szegény házaspár üres marékkai hagyta oda a Kis-Kunságot, Dunavécsre költöztek új életet kezdeni. Soha többet jó módba nem juthattak! A sok szenvedés, csalódás meggyengítette az erőt; a fiatalság eltűnt. Az öreg Petőfi már öszült... Egyetlen biztos vagyónuk a házaspárnak az egymásba vetett hite volt... A makacs, a szenvedélyes embernek hű támasza maradt a szelíd, mély érzésű feleség és a

reménység gyermekeikben, főleg a nagyobbik fiúban, Sándorban, ki apjának büszkesége volt, az anyának bálványa... Igaz, hogy a fiú gyerekes dacossága, fellobbanó tüzessége mindegyre összeütközésbe kerül az apa túlságos szigorúságával és az anya határtalan szeretető mindegyre kellett, hogy mindkettőjüket mérsékelje...

Az édes apa törhetetlenül hitte, hogy jobban boldogul, aki többet, jobbat tanul és ezért még a tönkremenetele után is nehezen bár, de mégis támogatta fiát, mikor Selmecre került felsőbb gimnáziumba. Itt azonban nagy hiba történt az apa részéről, mikor csak az olcsóbb elhelyezést kereste fia részére. A házigazda részeges, durva ember volt és teljesen képtelen a tehetséges, már verselgető ifjút okosan vezetni. Nem értette meg, hogy mire való a selmeci lyceum önképzőköre; nem fogta fel, hogy miért ir és olvas fel ott Sándor verseket, miért megy minden szabad idejében egyik jóbarátjához és miért olvassák a magyar költőket... Általában feltűnést keltett Selmecen, hol többségben volt a német és a tót, hogy Petőfi miért törődik leginkább a

magyar nyelv, a magyar politikai élet megfigyelésével.

Mindez még csak ment volna, de jöttek a színészek! Bár németek voltak a színészek, Sándor meg szíve gyökéréig magyar, mégis minden este elment a színházba, pedig nemcsak az oktalan házigazda tiltotta, de az iskola is. A színházba járás este kimaradásokkal járt; a gazda feljelentette az igazgatóságnak, megírta az édes atyjának is. Rontotta a helyzetet, hogy most már a tanulás sem ment, sőt a történelemből egyenesen meg is bukott, megbuktatta tót tanára! A rossz bizonyítványt elküldte az iskola a szegény küzködő apának. Az apa, aki állandóan el volt keseredve az anyagi tönkrement miatt, látva, hogy gyermekébe vetett reményében is csalódott, módfelett felháborodott és levette kezét „a rossz fiúról“.

És mit tehetett most már a „rossz fiú“ egy krajcár segítség nélkül? Tovább nem tanulhatott, elment színésznek; keserves télvíz idején gyalogosan neki vágott Pestnek 1839-ben, február közepén.

Rettenetes út volt: krajcár nélkül isme-

régién tájakon kóborolni! Kékült az arca a hidegtől, lehelete ajkaira fagyott, de ő rótt a hegyeket. Néha befogadta egy utszéli csárda, de csak tovább kellett mennie. Végre Pestre ért s egyenesen abban a vendéglőben akart meghúzódni, hova édes apja szállni szokott. A sors éppen akkor hozta édes apját is oda. A találkozás azonban nem volt kibékítő. A fiú bocsánatot nem kért; sőt, hogy az apai megfenyítéstől menekedjék, ravaszul előre engedte apját a szobába, ő meg ugyanakkor megszökött. — Elgondolhatjuk az apa jogos felháborodását és elgondolhatjuk, hogy most még inkább az lehetett a meggyőződése, hogy a fiú rossz úton jár. Haza ment s otthon megtiltotta, hogy még csak említsék is ezután a nevét. — Petőfi Sándor pedig 16 éves korában gyerekes könynyelműséggel nem fogta fel tettének a súlyát. Őt csak egy vágy, egy gondolat lelkesítette: színész akart lenni! Azt hitte, hogy a színészethez tehetsége van, csak igyekeznie kell és boldogul.

Nem, a színészethez semmi, de semmi tehetsége sem volt — és ezt ő későn, hat évi kínlódás után látja be.

Nem Petőfi az egyetlen a nagy emberek között, ki ifjúsága éveiben másra törekedett, mint a mire az Isten rendelte s ezek az évek mindig a megpróbáltatás nehéz évei.

*

Pesten nem fogadta be a Nemzeti színház, mert nem volt oda való. Sem a termete, sem a hangja, sem az arca nem volt színésznek való! De hogy mennyire ur lett az ő lelke felett a vágy, hogy színésszé fejlődjék, bár a színház tájékán akart élni s mindenféle szolgálásokat teljesített a mindennapi kenyérért ő, ki néhány év múlva minden magyar SZÍV büszkesége lett...., de nem mint színész, ő neki más sorsot rendelt az Isten!

5.

Hogy édes apja lenézte a színészetet, természetes! Jó színészeket, művészeket az öreg Petőfi soha sem látott, tehát nem tudhatta, hogy a jó színész fajának tanítója, nemzeti nyelvének hű őrizője... Az öreg Petőfi csak szedett-vedett lézengőket látott „komédiázni“

nagy vásárok alkalmával, akik bukfenceket hánytak, kötélén táncoltak . . . Amint Petőfi egy versében írja később, így szólt az apa:

„No csak hitvány egy élet
Az a komédia!

Tudom, sokat koplaltál,
Mutatja is színed.
Szeretném látni egyszer,
Mint hánysz bukfenceket!“

Kívánhatjuk-e, hogy egy becsületes, komoly, dolgos magyar ember belenyugodjék, hogy fia dologtalan, haszontalan népség között tengesse életét? — Nem csoda, ha teljes keserőséggel szívében elfordul a fiútól.

6.

A betevő falatot sem nyújtotta Petőfinek a színészet! Ekkor elhatározta, hogy elmegy katonának.

Ott is csak a megalázás volt kenyere. Igaz, hogy saját jószántából lett „baka“ ... de

azt korántsem álmodta, hogy milyen keserves sors lesz a része! Szenvedett a rideg kaszárnyaélettől, sokat szenvedett katoná társaitól, akik állandóan gúnyolták, ha éjnek idején szuronyára feltűzött gyeritya fénye mellett olvasgatta a soproni főiskola könyvtárából szerzett könyveket. A nyers katonák körében senki sem fogta fel, amiért ő lángolt. Égen-földön napi 6 krajcárnyi zsoldja volt... de nem panaszkodott, adósságokba sem verte magát s ha módosabb barátjai a soproni főiskolából egyszer-mászor apróságokkal meg akarták lepni, visszautasította s ily alkalommal könnyen állt nála a sértődés. Mindent túrt, mert remélte, hogy érdemeket szerez s majd akkor kibékítheti szüleit, főleg haragvó apját. Távoltartotta erős öntudata a rossz társaságtól, hogy lelki ereje meg ne bénuljon. — Kínoztá, hogy hazulról egy sor írást sem kapott; hogy szüleinek oly nagy bánatot szerzett; hogy szegény édes anyja még nem is sirathatja nyíltan. A szenvedések, az elhagyatottság lassanként megpuhitották dacos szívét; lassanként belátta hibáit s míg édes anyjára, mint lelke legdrá-

gább kincsére gondolt, atyja szigorát is tisztelettel fogadta...

De az idő az apa szigorúságát is enyhítette; beletörődött, hogy ha fia nem is tanul, legalább katonáéknál jövőt teremthet, nem úgy mint a színészetnél, ami mindvégig „hitvány, dologkerülő komédia“ maradt a szemében.

Az ezredet Sopronból áthelyezték nem Olaszországba, mely ország szépsége megvisgaltta volna szegény költőnket, de Zágrába. Tehát újabb csalódás. A csalódáshoz, a lelki bánathoz, az erős hazavágyódáshoz hozzájárultak a kimerítő őszi gyakorlatok s a vékony dongáju, a kaszárnyakosztól lefogyott ifjú vért hányt, kórházba került... Isten különös kegyelmét kell látnunk abban, hogy Dr. Römer ezredorvos vizsgálta meg a beteget és kijelentette, hogy nem alkalmas katonai szolgálatra.

Tehát a testet, lelket gyötrő kaszárnyából kiszabadult másfél évi szolgálat után.

És annyi szenvedés, kínlódás után is Petőfi Sándor mindössze még csak 18 éves volt!

7.

Oh, az áldott ifjúkor, hogy tud felejteni, hogy tud remélni! A mi megkínzott emberünk is, hogy háta megett tudta a katonaságot, acélosnak érezte erejét, szive ragyogott a reménységtől és bár gyalog, de sietett Sopronba, Pápára találkozni barátjával. Iskola-társai alig-alig ismertek rá, annyira meg volt viselve. Szeretett volna tanulni, de erre minden anyagi mód hiányzott. Mi állt tehát megint előtte? A színészet, fiatal életének örökös kerékkötője.

Azonban előbb haza, haza menni! Dobogta a szive, kívánta minden gondolata. Csak a szüleivel való kibékülésre vágyott, látni édes anyját s kiengesztelni az apját. Indult tehát Dunavecseré. (1841. április havában.)

Megható volt a találkozásuk! Az édes apa sem mutatott neheztelést, már csak azért sem, mert fiát a nyomorúság nagyon megviselte. Az édes anya pedig kérdezett és kérdezett, amint a költő mondja:

De nekem e kérdések
Olyan jól estenek:

Mert mindenik tükör volt,
 Ahonnan láthatám:
 Hogy a földön nekem van
 Legszeretőbb anyám! —

Mikor már két hónapig volt otthon, kezdett megerősödni és atyja rá akarta fogni a gazdálkodásra, mézárósságra, „amelyből becsületesen élt meg a nagyapjuk is“, de hiába volt a gondos apa törekvése. Belenyugodott tehát, hogy folytassa fia az iskolát, de segítséget nem ígérhetett, mert nem volt miből.

Akkor már nagyon szegények voltak a szülők. Vette tehát fiatal emberünk az üres tarisznyát, a vándorbotot, hűséges társait. Valami még csatlakozott hozzá: az édes anya áldása. Az anya szíve fiának mindent megbocsátott s talán ösztönszerűen hitte is, amit fia egyik álmából úgy magyarázott anyjának:

„Anyám, az álmok nem hazudnak;
 Takarjon bár a szemfödél:
 Dicső neve költő fiadnak,
 Anyám, soká, örökkön él.“

8.

Míg az iskolaév megnyílta, a Dunántúl sok helyén próbálkozott meg újból a színészetrel, de hasztalanul. Sopronban, Pápán próbált valamelyes megélhetést biztosítani, hogy tanulhasson. A szerencse gyöngén kedvezett az anyagiakban, a baráti kör szeretete volt lelkesítője, vigasztalója, főleg Jókai Mór, kivel Pápán ismerkedett meg s ki később hazánk nagy regényírója lett. A pápai ifjúság önképzőkörében nagy elismerés érte! Három aranyot nyert, ami régen nagy értéket jelentett, mert az ő versei voltak a legszebbek. Ugyanakkor jelent meg legelőször verse nyomtatásban és pedig Magyarország egyik legkitűnőbb lapjában, az Athenaeumban, pedig ugyanott E'ajza József, a legszigorúbb bíró, nézte meg a műveket. Ez volt az első eredmény azon az utón, amelyen a babérkoszorút nyeri majdan és amelyen a Halhatalanság várja.

A tanulás nem sikerült fényesen, hiszen mindig kenyeret kellett keresnie. De amely tudományt megszeretett, azt nagy buzgalommal művelte.

A szünidőn a barátok egymást látogatták, ő hozzá is benéztek. Haza felé útjában írta Petőfi azt a versét, melyben anyja iránti túlárado szeretetét, a viszontlátás örömét oly meghatóan fejezi ki. Füstbe ment terv a címe.

FÜSTBE MENT TERV.

Egész úton — haza felé —
Azon gondolkodám:
Miként fogom szólítani
Rég nem látott anyám?

Mit mondok majd először is
Kedvest, szépet neki?
Midőn, mely bölcsőm ringatá,
A kart terjeszti ki.

S jutott eszembe számtalan
Szebbnél-szebb gondolat,
Míg állni látszék az idő,
Bár a szekér szaladt.

S a kis szobába toppanék . . .
Röpült felém anyám . . .

S én csüggttem ajkán . . . szótlanul . . .
Mint a gyümölcs a fán.

Sírva fogadták a szülők a fiút, hogy most nem a színésztől jött... és Petőfi azt kérdezte barátjától, hogy „van-e még a világon ilyen áldott anya, mint az enyém?”

Olvassuk Hazámban című költeményét!
Ebben őszintén írja meg, hogy mit élt át.

HAZÁMBAN.

Arany kalással ékes rónaság,
Melynek fölötté lenge délibáb
Enyelgve úz tündérvjátékokat,
Ismersz-e még? Oh ismerd meg fiad!

Rég volt, igaz, midőn e jegenyék
Árnyékain utószor pihenék,
Fejem fölött míg őszi légen át
Vándor daráid V betűje szállt.

Midőn az ősi háznak küszöbén
A búcsú tördelt hangját rebegém;
S a jó anyának áldó végszavát
A szellők már régen széthordozák.

Azóta hosszú évsor született,
És hosszú évsor veszte életet,
S a változó szerencse szekerén
A nagy világot összejártam én.

A nagy világ az életiskola;
Verítékemből ott sok elfolya,
Mert oly göröngyös, oly kemény az út,
Az ember annyi sivatagra jut.

Ezt én tudom — mikép nem tudja más —
Kit ürmével a tapasztalás
Sötét pohárból annyiszor kínált,
Hogy ittam volna inkább a halált!

De most a bút, a hosszú kínokat,
Melyektől szívem oly gyakran dagadt,
És minden szenvedés emlékezetét
Egy szent öröm könnyűje mossa szét;

Mert ahol enyhe bölcsőm lágy ölén
Az anyatejnek mézét ízlelém;
Vidám napod mosolyg ismét reám,
Hű gyermekedre, édes szép hazám!

De nemcsak a fiút viselte meg a sors, hanem a szülőket is; nagy nyomorban voltak s főleg a szegény asszonyon látszott meg az át-szenvedett idő. — A szegénység ellenére vígan elbeszélgettek a jó barát s a család. A jó barát, Orbai, elmondta Sándor nagyszerű eredményét a lapnál, az önképzőkörben... S bár az apa „az ilyenekre“ nem sokat adott, mégis reménykedett, hogy talán mégis folytatni fogja „a fiú“ a tanulást. — Ekkor történt, hogy költeményeivel szerzett 3 aranyból a költő szüleinek akart adni kettőt; örömet akart szerezni gyerekes büszkeséggel, hogy első „feleslegéből“ adhat, de szülei semmiképpen sem voltak hajlandók, hogy a pénzt elfogadják...

Az iskolaév beálltával Pápán találjuk ifjúnkat, ki ott minden akarata ellenére sem tudott semmiféle munkát kapni, hogy fenntarthassa magát s úgy tanulhasson. A szüleitől megígért némi havi segítséget pedig nem fogadhatta el, nem vitte rá a lelkiismerete.

Talán soha sem volt még annyira elkeseredve, mint most, mikor a vándorbotot ismét kellett, hogy elővegye. Fájt, hogy nem tanulhatott.

S hová ment volna most! Megint csak a vándorkomédiásokhoz! Most is, mint eddig annyiszor, remélve, hogy a magas célt eléri. A legnagyobbszerű szerepekre készült s inaszkodnia kellett, mert hiába, tehetsége csak nem volt a színéskedéshez. Székesfehérvárt egész télen fűtetlen szobában szenvedett, még a száraz kenyér is hiányzott. Oly nagy volt a nyomora, hogy amit még soha sem tett, most egyik barátjához fordult segedelemért.

Ekkor határozta el, hogy Pesten fölkeresi pártfogóit: Vörösmartyt, a nagy költőt és Bajzát, a nagy bírálót.

9.

Tehát beállított Vörösmarty Mihályhoz, az akkori idők legnagyobb magyar költőhez. Tökéletesen lerongyollott, lesoványodott megjelenésében senki sem fogadhatta volna másként, mint egy koldust. Alázatosan átadta „barátja“ iratait és szigorú, igazságos bírálatot kért a versek felett. A „barát“ iratai Petőfi eddigi verseit tartalmazták. A nagylelkű Vörösmarty azonnal olvasásukhoz fogott, érdek-

lódése folyton növekedett, mert azonnal felismerte, hogy egy nagy költő első művei állanak előtte. Azután karon fogta a mi ágról szakadt alakunkat és kezdte kikérdezni, hogy „barátja“ hogyan él, miből él? Mély részvétellel hallgatta a rettenetes nyomorúság elbeszélését, melyben „a barát“ már-már tönkre megy. Vörösmarty vigasztalólag elkezdte dicsérni a versek jóságát, biztatást mondott és ez a jóság annyira meghatotta költőnket, hogy megmondta, hogy tulajdonképpen ő az a „barát“... Ettől a pillanattól Vörösmarty mindvégig barátságával tüntette ki ifjúnkat.

Éppen így járt Bajzával is.

És ekkor elhatározta, hogy gyakrabban fog írni. Bátorsága, önérzete újból életre kaptott... Pirkadt már a hajnal, melynek arany-sugarai megfürösztik nyomorgó költőnk rongyait.

De a színészlet várta Kecskeméten hitegetéssel, csábítással és a száraz kenyérrel. Jókai, mikor az emlékbeszédet tartotta Petőfi felett ércszobra leleplezésekor, megemlékezik arról, hogy Kecskeméten sok olyan napja volt, mikor a nagy, drága Alföldön az ő számára senki

sem süttött kenyeret... Csak a színészet iránti rettenetes nagy szenvedélye és növekvő költői hírneve tartotta benne a lelket, látta

A szép remények tündérföldét,
Mit lelkem a jövőben lát!

Kecskeméten sokat volt Jókaiival, aki társaival együtt a kollégiumban a legmelegebb szeretettel dédelgette, mikor szabad idejében az iskolát felkereste, honnan a nyomor száműzte... Ekkor már a magyar ifjúság szerte hordta dalait, sőt a nép is énekelte. Még a színészek között is akadt egyik-másik, ki felismerte, hogy Petőfi Sándor ámbár rossz színész, de nagy költői

10.

Kecskemétről Pozsonyba került. Ez az élete sem nyújtott többet, minthogy éppen éhen nem halt. A naplóiírók közé állott be s körmölte egész nap néhány nyomorúságos fillérért sok más ifjúval az országgyűlési tudósításokat, (akkor Pozsonyban volt az ország-

gyűlés). Csak az tartotta benne a lelket, hogy az országgyűlésen szónokolni hallhatta Széchenyit, Eötvöst, Deák Ferencet, Kossuth Lajost, szóval azokat, akik műveikkel, tanítasaikkal, szónoklataikkal dolgoztak az 1848-ban bekövetkező áldásos változásokért. Itt Pozsonyban ismerkedett meg sok magyar íróval és költővel, akik a kopott ifjúval úgy bántak, mint egyenrangú társsal, hiszen akkor már mind sűrűbben és sűrűbben hozták a lapok verseit. Barátainak, légióként Vachott Sándornak köszönhetjük, hogy azzal a gondolattal kezd foglalkozni, hogy szakít a hálátlan színészettel és az irodalomnak szánja magát... A nyomor azonban csak nem tágít mellőle; ekkor írja Bajzának, hogy „szívesen dolgozom akármit, tehetetlen koldus vagyok.“ A sok másolás, a végnélküli koplalások, a nyomorult odúk, melyekben pénz nélkül meghúzódhatott, gyötörték, emésztették és valóban Isten csodája, hogy a becsületes útról le nem tért, nyugodt öntudattal, tiszta lelkiismerettel nézhetett bárkinek szemébe ... A hazagondolás, a hazavágyódás, az emlékezés derék apjára, drága anyjára biztos védői voltak minden órában,

az erkölcsi erőt érintetlenül tartották meg benne. Ekkor írja a „Távolból“ c. vallomását. Olvassuk el. Ebben vonaglik az ő lelke, ebben borul könnyezve szülői háza kapufélfájára, ebben akarja megkímélni szent elszántsággal szegény anyját a bánattól . . .

TÁVOLBÓL.

Kis lak áll a nagy Duna mentében
 Oh, mi drága e lakocska nékem!
 Könnyben úszik két szemem pillája,
 Valahányszor emlékszem reája.

Bár maradtam volna benne végig!
 De az embert vágyai vezérlik;
 Vágyaimnak sólyomszárnya támadt,
 S oda hagytam ős lakom s anyámat.

Kínok égtek a szülőkebelben,
 Hogy búcsúmnak csókját ráleheltem;
 S kínja lángi el nem aluvának
 Jéggyöngyétől szeme harmatának.

Mint ölelt át reszkető karával!
 Miyt marasztott esdeklő szavával!

Oh, ha akkor látok a világba:
Nem marasztott volna tán hiába.

Szop reményink hajnalcsillagánál
A jövő tündéerkert gyanánt áll;
S csak midőn a tömkelegbe lépünk:
Venni észre gyászos tévedésünk.

Engem is hogy csillogó reményem
Biztatott csak, minek elbeszélnem¹?
S hogy_mióta_járom a világot,
Bolygó lábam száz tövisre hágott.

.. . Szép hazámba ismerősök mennek;
Jó anyámnak tőlök mit izenjek?
Szóljatok be,'földiek, ha léssen
Útazástok háza közelében.

Mondjátok, hogy könnyeit ne öntse,
Mert fiának kedvez a szerencse — —
Ah, ha tudná, mily nyomorban élek,
Megrepedne a szíve szegénynek!

11.

1843 július havában Pesten van Petőfi,
Angol regényt magyarra fordít a lap számára.

Ne felejtjük, hogy a legnagyobb nyomor napjaiban is folyvást tanult nyelveket. Ekkor ismerkedett meg Váradi Antallal, ki elragadtatva verseitől, hűséges, önfeláldozó barátja lett. De ő sem tudott győztesen harcolni a színészet kerítő hatalma ellgn. Petőfi neki vág Debrecennek! A kísérlet most sem sikerült, nem sikerülhetett. Csontvázzá soványodva esik össze Pákh lakása lépcsőjén, mondván: „Hozzád jöttem pajtá, vagy ha meghalok, legyen valaki, aki eltemessen.“

A halál azonban most még megkönyörült. Mikor jobban lett, elköltözött barátjától, hisz az is szűkösen élt. Egy nagyon szegény aszszonynál, a debreceni színház jegyzedőnjénél húzta meg magát, ki anyailag ápolta, gondozta az Istentől, emberektől elhagyott nyomorultat. Gondolta, egyszer majd megkapja a pénzét. Petőfi élte végéig emlegette a szörnyű debreceni telet (1843—44). Kegyetlen hideg volt, az ő kemencéjében egy darab fa nem sok, annyi sem égett; ablakából éppen az akasztófára látott; Íróasztalnak a kemencét használta, s egy nyomorult faggyúgyertya világánál olvasta a világ híres költőit, tanult idegen nyelv-

veket... A tanulmányok s Pákh barátsága segítették, hogy éppen egészen tönkre ne menjen. Rajongó lelke e szörnyű nyomorban is látta fényes jövőjét és diadalait, melyeket el fog hozni az idő . . . Látta és hitt bennök.

12.

Végre végérvényesen szakít a színészetel. Rendezte írásait s a dermesztő hidegben elindult Pestre, hogy Vörösmarty tói, kit tisztelt és szeretett, verseiről, tehetségéről határozott, nyílt ítéletet halljon . . .

Mikor a debreceni kollégiumba bement búcsúzni, a diákok kellemes meglepetésben részesítették: egy költeményét, melyet valaki megzenésített, — elénekelték. Ez a kitüntetés mélyen meghatotta a költőt. Forró kézszorításokkal köszönte meg s aztán vette kalapját, botját, tarisznyáját s költeményfüzetét és ment . . . Ebben a versfüzetben volt minden reménysege.

Útba ejtette Egert. Itt a kath. papnővelde ifjúsága lelkes szeretettel fogadta, eddig megjelent verseit itt már mind ismerték.

Itt, hol az ifjúság forró szíve barátsággal vette körül, lassanként a nyomor jégkérge leolvadt szívéről s hatalmas erővel csillogtatta lángelméjét. Négy napi itt tartózkodás után távozott. Az itt tapasztalt lelkesedés új lelket öntött bele, bizalommal róttá az útát Pestig.

Pestre ment támogatást kérni, hogy legyen már egyszer vége vándorlásainak. Hat év szenvedése, teljes elhagyatottsága, nagy lelki küzdelmei egy csalóka lidércfényért most már áhítozták a nyugalmasabb, a tisztább, a biztosabb otthont. Isten jóságos kegyelme ismét elvezeti Vörösmarty hoz, aki a költeményfüzér elolvasása után elismerését, csodálatát fejezi ki költőnknek s kijelenti, hogy ezeknek a költeményeknek ő maga keres kiadót.

1844-ben „Petőfi versei“ címen meg is jelentek. Egy Ország nyújtotta feléje az elragadtatás pálmáját, hisz az ő költeményeiben jelenik meg először az Alföld, szépségének kincseivel; a népdaloknak bájos, természetes, őszinte sorozata; és még sok más vers. Volt-e valaki széles e hazában, aki ezt a kötetet nem ismertei

Beteljesedett tehát álma; sejtelmei valóra váltak. Tudta, hogy most már teljesen ki fogja békíteni szigorú, de igazságos atyját. Az anyját vájjon ki kellett-e békítenie? Nem. A Petőfi édesanyja a jó eljövételének biztos reményével, az örök szeretet és megbocsátás imáival mindig fia mellett volt.

13.

A költő híre mindenüvé eljutott. Eljutott Dunavecseré is szegény szülei hajlékába, akik nem tudtak zöld ágra vergődni, bár István fiúk jobb kezük volt. Az apa nem sokra tartotta, hogy költő fia van, de azért 1844 végén, mikor hazament pihenni, az apa is büszkén tekintett rá . . . Szegény anya törte magát, hogy fiát minden jóval ellássa a szegénység mellett s ez adja a költő tollára ezt a szót:

FEKETE KENYÉR.

Miért aggódó lelkem jó anyám,
 Hogy kenyeretek barna, e miatt!
 Hisz meglehet: ha nincs idehaza,
 Tán fehérebb kenyérrrel él fiad.

De semmi az! Csak add elém, anyám,
 Bármilyen barna is az a kenyér.
 Itthon sokkal jobb ízű én nékem
 A fekete, mint máshol a fehér.

De ír egy másik verset is *Fölszedtem sátorfám . . .* címűt, melyben híven festi le, hogy Dunavecscén a meggondolatlan jóbarátok mily véleménnyel emésztették szülőit. A három hónapi otthontartózkodás a szeretet tengerében fűrésztötte költőnk lelkét; az apa nem beszélt hozzá keserűséggel, hiszen fia rendes emberré lett, a fiú is ugyan belátta, hogy apjának igaza volt. Az édes anyával szemben csupa megható gyöngédség a dacos fiú. Forró szeretet, őszinte megbecsülés a hangja, akármikor emlékezik meg szüleiről és senki a világon nem írt meghatókban és többször, mint ő a szüleiről. Egy a bánata, hogy nem tud segíteni rajtuk s eltűnődvén az állapotokon, könnyes örömmel tréfál el azon, akárcsak egy gyermek, hogy mi mindent fog ő venni, — ha meggazdagszik!

SZÜLŐIMHEZ.

Hejh édes szülőimék,
Gazdagodjam meg csak!
Akkor hiszem Istenem,
Nem panaszosodnak.

Minden teljesülni fog,
Amit csak kívánnak;
Megelőzőm vágyait
Éd's apám s anyámnak.

Lesz csinos ház, amiben
Megvonulnak szépen;
Pince lesz a ház alatt,
Jó bor a pincében.

Meghíhatja éd's apám
Minden jó barátját;
Borozás közt leiköket
A jó kedvbe mártják.

Szép kocsit csináltatok
Éd's anyám számára;
Nem kell, hogy a templomot
Gyalogosan járja.

Lesz aranszegélyzetű
Imádságos könyve,
Krisztus urunk képe lesz
Szépen metszve benne.

Pistának meg majd veszek
Drága paripákat,
Rajtok jó Istók öcsém
Vásárokra járhat.

Végesvégül lesz nekem
Dúsgazdag könyvtárom:
Akkor majd a verseket
Nem pénzért csinálom.

Ingyen osztom azokat
Szét az újságokba;
Minden szerkesztő, tudom,
Szívesen fogadja.

S hogyha szép lyányt kaphatok:
— De magyar lelkűt ám! —
Éd's apám táncolni fog
Fia lakodalmán.

Így élünk majd boldogan
 A multságoknak,
 így biz, édes szüleim . . .
 Gazdagodjam meg csak!

FÖLSZEDTEM SÁTORFÁM . . .

Fölszedtem sátorfám és világnak mentem. —
 Homályos sejtések munkálódtak bennem,
 Hogy, ha elindulok, találok valamit,
 Találok, hanem a sejtés nem mondta: mit'?
 Még azt sem mondta, hogy mely táj felé menjek?
 Csak azt mondta: menjek, menjek, ne pihenjek.
 Én e benső szónak engedelmeskedtem,
 S apai ház úgy elmaradt mögöttem,
 Mint az álom a fölébredt ember mögött, '
 Apámhoz, anyámhoz még csak hírem se jött.
 Apám s anyám pedig búbánatba esék,
 De a jó szomszédok őket fölkeresék,
 S vigasztalásukra voltak ilyenformán:
 „Soh' se búsuljanak Sándor fiók sorsán!
 Ilyen Istentől elrugaszkodott gyerek
 Az aggodást ingyen sem érdemli meg.
 Viszi, míg viheti, végre pedétiglen
 Fölakasztják, amit adjon is az Isten,

Mert nem vagyok mai legény a világban,
De kicsiny mását sem láttam gonoszságban.“
öreg szülőimet ekkép vigasztalák,
Szegény jó anyámmal fölfordult a világ,
Rá borult fejjel az ágy szélére, s ottan
Elveszett fiáért sírt szíveszakadtan.
Édes apám csak egy-két könnyet hullatott,
De azután annál többet káromkodott,
Kicifrázta, mint a szűcs a remek-bundát,
S kegyetlen haraggal im e szókat mondá:
„Hogy tiszta nevemnek ilyen foltja vagyon!
Ha föl nem akasztják, én lövöm őt agyon.“
Híre ment e szónak, hozzám is elére,
Nem is tettem lábam apám küszöbére,
Mert nagyon jól voltam én annak tudója,
Hogy Ígéreteit ő híven lerójjá.
Kedvem kerekedett beszólni sok ízben
öregeimhez, de bíz én be sem néztem,
Csak akkor, hogy már megleltem a valamit,
Magleltem, megleltem, két ország tudja: mit.
Tudni való dolog, hogy nem lőtt meg apám,
Mikor azután az ajtót rájok nyitám;
Olyat örült, hogy a szíve is fájt bele,
Soha sem volt szívvel így teli kebele,
S bezzeg nem mondja most, mint egykoron tévé,

Bezzeg nem mondja, hogy beszennyeztem nevét.
 Hát a jó szomszédok? ők most ezt beszélik:
 „Mondtam, szomszéd uram, mondtam én mindétig,
 Ne bántsa a fiát, a szerencse fordul,
 Derék ember válik abbul a Sándorbul!“

Vahot Imre „Pesti Divatlap“ címmel 1844-ben lapot szerkesztett. Vörösmarty ajánlatára Petőfit szólította fel munkatársul. Megállapodtak a fizetésre nézve. Ez szerény volt, de biztos, sőt növekedő. Petőfi páratlan munkásságot fejtett ki! Sokat írt, sokat tanult, sokkal képzetesebb volt, mint sok kortársa. Peseta pedig, a szépirodalmi művek állami bírálója, is mert Petőfi nagy tehetségét, szerette is és így mindig gyöngéden rá tudta venni, ha valamit költeményeiben meg kellett változtatni s amit ő biztosan dacosan megtagadott volna, ha Reseta paráncsolólag lép föl.

Petőfi esténként találkozott barátaival s pár órát beszélgettek, eltréfáltak. Ebbe a körbe legjobb költőink, íróink, színművészeink tartoztak s az 1844—45. tél volt Petőfi életének egyik legkedvesebb időszaka. Az év vége felé írta *János vitézt*. Ezt a szép elbeszélést,

Kapott érte 100 forintot, ami nagy pénz volt abban az időben. Ugyanakkor látogatták meg szülői. Boldogságában, hogy együtt lehet velők, átadta nekik a 100 forintot és azt mondta, hogy végtelen háláját bár ennyivel fejezze ki, úgy is sok gondot, bánatot okozott nekik.

Ilyen boldog órája is kevés volt.

A „Pesti Divatlapénál a segédszerkesztőséget megunta, mert sok csínyja-bínja volt annak, amit senki sem csinált szívesen.

1845 tavaszán nekiindult s bejárta egész Felső-Magyarországot s bár gyönyörködött a hegyi tájak szépségében, legszebb előtte csak az Alföld maradt. Felső-Magyarország sok városában lovas bandérium, éljenzés, fáklyásmenet fogadta. Szeretet, ünneplés volt a része. Szerényi Frigyes, Tompa Mihály, hazánk jeles költői, ebben az útjában lettek jó barátai.

Hogy irigyei, ellenségei ne lettek volna Petőfinek, nem lehet állítani! Hogyne irigyelték volna a kicsi zengedezők Petőfi nagy sikereit? Aztán Petőfi rettenetesen szóki-mondó volt. Sokan belekötöttek abba, hogy miért írt úgy, hogy miért nem máskép?

Mindvégig maradtak szándékos lebecsülői,

de nagy részük meg kellett, hogy némuljon, mikor Magyarország nagy regényírója, Eötvös József védelmébe veszi s megírja, hogy mennyire bámulja nagy tehetségét, magyar nyelvre szépségét s azzal fejezi be, hogy: „Aki 21 éves korára annyi kitűnőt teremtett, mint Petőfi, azzal mindenki meg lehet elégedve, csak ő maga nem! Ő törekedni fog még jobbat, még derekabbat alkotni.“

1845 őszén Szalk-Szentmártonba megy szüleihez — pihenni. S bár most jobban boldogult, hiszen költeményeit arannyal fizették, sőt 25—30 forintjával, de a sok munka, a tördés, főleg nagy érzékenysége, mellyel minden kisebb bajt is felvett, követelték, hogy magányba vonuljon, bár rövid időre. Ebben az időben tudja szüleit 500 pengő forinttal egy pénzuzsorás kezéből kiszabadítani! Milyen öröme volt ez Petőfinek!

A JÓ ÖREG KOCSMAROS.

Itt, ahonnan messze kell utazni, míg az
Ember hegyet láthat, itt a szép Alföldön,
Itten élek most meglelégedéssel,

Mert időm vidáman, boldogságban töltöm.
Falu kocsmájában van az én lakásom;
Csendes kocsmá ez, csak néha zajlik éjjel.
Egy jó öreg ember benne a kocsmáros . . .
Áldja meg az Isten mind a két kezével!

Van szállásom itten, s ennem-innom ingyen,
Soha sem volt ennél jobb gondviselésem.
Az ebédre nem kell senkit is megvárnom,
És mindnyájan várnak én rám, hogyha késem.
Csak egyet sajnálok: az öreg kocsmáros
összekoccan néha jó feleségével;
No, de amint összekoecan meg is békül . . .
Áldja meg az Isten mind a két kezével!

Elbeszélünk néha a letűnt időkről,
Hejh, régibb idői boldogak valának!
Háza, kertje, földje, pénze, mindene volt,
Alig tudta számát ökrének, lovának.
Pénzét a hitetlen emberek csalása,
Házát a Dunának habjai vitték el;
így szegényült el a jó öreg kocsmáros . . .
Áldja meg az Isten mind a két kezével!

Alkonyuló félben van már élte napja,
S ilyenkor az ember nyugodalmat óhajt,

S ő reá, szegényre, a szerencsétlenség,
 Ő reá mostan mért legtöbb gondot és bajt.
 Fáradoz napestig, vasárnapja sincsen,
 Mindig későn fekszik, mindig idején kel;
 Mint sajnálom én e jó öreg kocsmárost . .
 Áldja meg az Isten mind a két kezével!

Biztatom, hogy majd még jóra fordul sorsa;
 Ő fejét csóválja, nem hisz a szavamnak.
 „Úgy van, úgy“, szól később, „jóra fordul sorsom,
 Mert hisz lábaim már a sír szélén vannak.“
 Én elszomorodva borulok nyakába,
 S megfürösztöm arcát szemeim könnyével,
 Mert az én atyám e jó öreg kocsmáros . . .
 Áldja meg az Isten mind a két kezével!

14.

Az 1846. év hozza világhíressé vált költeményét: „Egy gondolat bánt engemet . .
 Mintegy önmagának jövendőli meg, hogy *
 szabadságharcban

„Ott folyjon az ifjúi vér ki szivembül ...

Ott szedjék össze elszórt csontomat,

A hősoket egy közös sírnak adják,

Ez a jövendölése is beteljesedik, de előbb boldognak, nagyon boldognak kellett lennie!

15.

1846 őszén Magyarország keleti megyéiben indul körútra, baráti látogatásra ... és családi boldogságának megteremtése felé. Lelkében égett akkor már a vágy, hogy otthona legyen, felesége. Egy multság alkalmával megismerkedett Erdődön Szendrey Júliával, Szendrey jószágigazgató leányával. A házasság csak 1847-ben szeptember 8-án következett be, mert sok akadályt kellett előbb leküzdenie, a menyasszony atyját sehogysem tudta megnyerni, aki féltette leányát a bizonytalan sorsától. Petőfi mindent elkövetett, hogy sorsukat biztosítsa; eddigi költeményeit eladta. Készült egy második kötet kiadására is. Petőfi házassága valóságos országos esemény volt, hiszen akkor már az egész ország látta, mit bir Petőfiben, ő maga boldogsága tetőpontján

írja, hogy amit gyermekkorában hitt, hogy király lesz, beteljesedett, a boldogság királya, mert bírja Juliskáját.

Költőn, hol mézesheteit tölti, teljes megelégedésben, — borul egyszer szomorúra a lelke s a levelek hullása felidézi a kérdést, hogy vajjon, ha ő meghal, mi lesz az ő szerelmének a sorsa!

Így szól a költemény:

SZEPTEMBER VÉGÉN.

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok.
 Még zöldéi a nyárfa az ablak előtt,
 De látod amottan a téli világot!
 Már hó takará el a bérei tetőt.
 Még ifjú szivemben a lángsugaru nyár,
 S még benne virít az egész kikelet,
 De ime sötét hajam őszbe vegyül már,
 A tél dere már megüté fejemet.

Elhull a virág, eliramlik az élet...
 Ül, hitvesem, ül az ölembe ide!
 Ki most fejedet keblemre tevéd le,
 Holnap nem omolsz-e sírom fölibe!

Oh mondd: ha előbb halok el, tetemimre
 Könnyezve borítasz-e szemfödelet?
 S rábííhat-e majdan egy ifjú szerelme,
 Hogy elhagyod érte az én nevemet?

Ha eldobod egykor az özvegyi fátyolt,
 Fejfámra sötét lobogóul akaszd,
 Én feljövök érte a siri világból
 Az éj közepén, s oda leviszem azt
 Letörlni véle könnyűimet érted.
 Ki könnyeden elfeleded hívedet,
 S e SZÍV sebeit Jjekötözni, ki téged
 Még akkor is, ott is, örökre szeret!

Feleletet Petőfi nem kapott, de mi tudjuk, hogy a „feleségek felesége“ hamar „felcserélte az özvegyi fátyolt“.

A házaspár azonban egyelőre boldogan élt Pesten; költőnknek a sorstól kiszabott arasznyi házasesletében fiúk is született. A boldogság határtalannak látszott, pedig a nemzeti viharak, mely Petőfit is elragadja, kezdjük érezni jövetelét s csakhamar megnyílik az álmodott közös sír ...

16.

Petőfi utolsó 3 évében Arany Jánossal volt a legjobb, legbensőbb barátságban. „Toldi“ írója őszinte szeretettel, becsüléssel viseltetett ifjabb barátja iránt s a fiatalabb költőtárs rajongással forgatta Arany műveit.

17.

Petőfi Sándor leghatalmasabb érzései közé tartozott a hazaszeretet. Még 1844-ben írja:

Tied vagyok, tied hazám!
E szív, e lélek;
Kit szeretnék, ha tégedet
Nem szeretnék?

Ez az érzés, mint a tűz árja járta át egész valóját s 1847 végén s 1848 tavaszán ő a magyar ifjúság tanítója. Az ő szónoklatai, az ő költeményei bírják rá az ifjúságot, hogy tetterre készen álljon. Amiért évtizedeken át szóval, Írásban hazánk legkiválóbb emberei küzdöttek, mindazt Kossuth Lajos foglalta írásba s vitte fel Bécsbe a magyar királyhoz, hogy

szentesítse. Amíg Kossuth Lajos odajár, hívja fel Petőfi az ifjúságot március 15-én *Talpra magyar* kezdetű híressé vált költeményével, hogy a nemzet követelése miatt harcoljon.

NEMZETI DAL.

Talpra magyar, hi a haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk, vagy szabadok?
Ez a kérdés, válaszatok!
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ősapáink,
Kik szabadon éltek, haltak,
Szolgaföldben nem nyughatnak.
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Sehonnai bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer,
Kinek drágább rongy élete,
Mint a haza becsülete.
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Fényesebb a láncnál a kard,
Jobban ékesíti a kart,
És mi mégis láncot hordtunk!
Ide veled régi kardunk!
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

A magyar név megint szép lesz,
Méltó régi nagy híréhez;
Mít rá kentek a századok,
Lemossuk a gyalázatot!
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Hol sírjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak,
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Magyar nemzeti ünneppé vált e nap s az országgyűlés törvényben mondta ki évtizedek törekvéseit: Legyen mindenki számára, ki a magyar haza gyermeke, testvériség, egyenlőség, szabadság! Eltörölték a jobbágyságot! Kimondták a közös teherviselést. Ebben a szellemenben sok hasznos törvényt hoztak, örömmármorban úszott az ország... De Bécs, Magyarország százados ellensége, Magyarország özszes idegen ajkú lakosait támadásra bírta, mert nem tudta nyugodtan nézni, hogy egy ország újjászületett...

Magyarország fegyvert kellett, hogy ragadjon, hogy a saját otthonát megvédelmezze. Itt és ekkor találkozunk utoljára az öreg Petrovicsal, ki mint a sereg zászlótartója üldözte a

Dunántúl a fellázadt horvátokat Jellasiccsal az élükön. Ezt a jelenetet örökíti meg Petőfi *A vén zászlótartó* c. költeményében.

A VÉN ZÁSZLÓTARTÓ.

Fut Bécs felé Jellasics, a gyáva,
Seregének seregünk nyomába".
Megrémülve fut a magyar hadtól;
Magyar hadban egy vén zászlótartó.

Ki az a vén zászlótartó ottan
Olyan tüzes lelki állapotban?
Szemem rajta kevélyen mereng el:
Az én apám az öreg ember!

Az én apám e vén zászlótartó.
„Vészbe a hon!“ Elhatott a nagy szó,
Elhatott kórágáához, fülébe,
S mankó helyett zászlót vett kezébe.

Vállait egy kínos élet gondja,
Betegség és ötvennyolc év nyomja,
S ő feledve minden baját, bűjät,
Ifjak közé hadi bajtársul állt.

S kit eddig az asztaltól az ágyba
Alig-alig birt elvinni lába,
Ellenséget űz mostan serényen
Ifjúsága régi erejében.

Mi vitte őt háború zajába?
Hiszen neki nincsen gazdagsága,
Mit féltene, mit védenie kéne,
Hogy ne jusson ellenség kezére.

Annyi földet sem mondhat övének
Melyben egykor koporsója fér meg,
S mégis, mégis viszi lobogóját
Azok előtt, kik a hazát óják.

Ép azért ment, mert semmivel sem bir;
Küzd a gazdag, de nem a hazáér',
Védi az a maga gazdagságát...
Csak a szegény szereti hazáját.

Édesapám, én voltam tenéked
Ekkoráig a te büszkeséged;
Fordult a sors, megfordult végképen,
Te vagy mostan az én büszkeségem.

Érdemes? vagy a cserkoszorúra!
 Alig várom, hogy lássalak újra,
 S megcsókoljam örömtől reszketve
 Kezedet, mely a szent zászlót vitte.

És ha többé nem látnálak téged?
 Látni fogom fényes dicsőséged;
 Könnyem leszen sírodnak harmatja,
 S híred a nap, mely azt fölszárít ja!

(Erdőd.)

18.

Petőfi 1848 szeptember havában lépett be a honvédséghez, hogy fegyverrel is szolgálja nemzete szent ügyét. Előbb azonban a kis családjáról, anyjáról a légnagyobb gyöngédséggel gondoskodott. Petőfi Sándort Bem tábornok, az erdélyi hadak vezetője, nagyon szerette, ismerte nagy értékét; a székely katonaság viharos örömkítőréssel fogadta, kísérte útjában a költőt, dalait ezren és ezren énekelték a-tábortüzeknél, meneteléseknél; de a magyarországi hadak vezetőivel sok kellemetlensége, összeütközése volt, mert azok nem vették számba, hogy

lelkesítő verseket irt, hogy nagy költő, csupán azt, hogy katona, kinek feltétlenül engelmeskednie kellene...

Kossuth Lajos csodát mívelt. Lángszavára

Petőfi a szabadságharcban.

máról-holnapra a földből nőnek a magyar seregek, — leverik a lázadást, leverik Bécs betörő hadseregét... Kimondja a magyar országgyűlés

Magyarország elszakadását az uralkodótól, ki-
mondja Magyarország függetlenségét...

Ebben az általános nagy örömben, nagy
sorsfordulatokban ragadja meg Petőfit a fáj-
dalom rettenetes erővel: meghal édes apja már-
cius 21-én s ugyancsak 1849-ben május 17-én
hunytja örök álmra szemét az édes anya...

A világirodalomban nincsen költemény, mely
a fiúi lélek megrendítő zokogását őszintébben,
meghatóbban fejezné ki mint *A szüleim halá-
lára* c. költemény.

SZÜLEIM HALÁLÁRA.

Végre megtörtént a
Rég várt viszontlátás!
Nincs köszönet benne,
Nincsen istenáldás.
Láttam jó atyámat... vagy csak koporsóját,
Annak sem látszott ki csak az egyik széle,
Ezt is akkor láttam kinn a temetőben,
Mikor jó anyámat tettük le melléje.

Sem atyám, sem anyám
Nincs többé, nem is lesz,

Kiket szoríthatnék
Dobogó keblemhez,
Akiknek csókolnám még lábok nyomát is,
Mert engemet szívük véréen neveltek fel,
Mert körülöveztek, mint a földet a nap
Lángoló sugári, szent szeretetökkel!

Óh atyám, óh anyám,
Miért távoztok?
Tudom, hogy áldás a
Sir nyugalma rátok,
De mi áldás nektek, az átok én nékem,
Melytől szegény szívem csakhogy nem reped meg!
Ha így bántok velem, ti kik szerettetek,
Mit várjak azoktól, akik nem szeretnek?

Itt hagytak, elmentek,
Nem is jönnek vissza!
Omló könnyeimet
Sirjok halma issza.
Folyjatok, könnyeim, folyj, te forró patak,
, Szivárogi le hideg orcáikra halkan,
Hadd tudják meg rólad: árva gyermeküknek
Elhagyott lelkén mily égő fájdalom van!

De nem, de nem, inkább
 Eltávozom innen,
 Hogysem könnyem árja
 Hozzájuk lemenjen;
 Mentsen Isten tőle . . . Édes jó szülőim
 Hogyha megéreznék fiuknak keservét,
 Szerető szivök a sírban sem pihenne,
 Egy bú lenne nékik a hosszú öröklét.

Isten veletek hát...
 Csak egyszer még, egyszer
 ölelkezzem össze
 Sírkeresztetekkel...
 Olyan a két ága, mint két ölelő kar,
 Mintha apám s anyám nyújtaná ki karját...
 Tán fölemelkedtek halotti ágyukból,
 Fiukat ölelni még egyszer akarják ...

A sír szelíd dombja ráborult a két öreg szülőre az élet nehéz harcai után. Meg volt küzdelmeik jutalma: István fiuk derék gazdaszt lett, Sándor egy ország büszkesége. Az öreg szülők a józsefvárosi temetőben voltak eltemetve; sírkövükre ez volt rávésve: A legjobb atyának, a legjobb anyának. A nemzeti kegye-

Petőfi szüleinek síremléke.

let később a hamvakat a kerepesi temetőbe vitette át. Zarándokoljatok e sírhoz! (Az 1/5 parcella 4. sorában a 41. szám alatt találjuk a drága hamvakat. Női gyöngédség hordja a virágokat a sírra.)

19.

Az egyéni fájdalomnak el kellett azonban hallgatnia, a haza volt veszélyben. Északkeleten az oroszok százezrei törtek Magyarország földjére, hogy Bécs hívására vérbe fojtsák a szabadságot. Egymagukra nem bírtak, hozták észak hordáit ellenünk! Megtelt velük az Alföld, meg Erdély. Hiába volt a magyarság hősiessége, csodákat mivelő ereje, a túlerő borzalmas hullámai fullasztóan hömpölyögtek mindenfelé. Erdélyben Bem próbálja meg a lehetetlent.

Felvirradt 1849 jul. 30. Segesvárt az oroszok elfoglalták... A magyar sereg megy ellenük. Fejéregyháza mellett foglal állást; — eleinte úgy látszott, mintha a magyarok győznének, de a küküllőparti bokrok közül kozákok törnek elő, más oldalról dsadások.... a ma-

gyarság menekül, de sok leli halálát ottan. A segesvári magyar seregben volt Petőfi Sándor is. Bem tábornok hiába parancsolta meg, hogy ne álljon a harcolók közé... Hiába!

Petőfi Sándor így eljutott élete végére. A Dicsőség és Halhatatlanság csillagkoszorút fon dicső homlokára, csillagkoszorút, melynek fénye messze jövőnkig, túl óceánokon ragyog. Amit 1844-ben mondott Honfidalában, hogy

Szentegyház keblem belseje,
Oltára képed,
Te állj, s ha kell: a templomot
Eldöntöm érted!

szó szerint beteljesedett.

Hamvai közös sírban pihennek Fejéregyházán; de lelke mindnyájunk közös kincse.

20.

1849 aug. 13. Magyarország egyik legszomorubb napja. A muszka túlerő arra kényszerítette a magyarságot, hogy Világosnál letegy

a fegyvert... Ugyanez történt az ország többi részében is... Szomorú évek következtek reánk.

#

Mikor a nemzet a szabadságharc leveréséből felépült és királyával kibékült, a béke áldásos idejében 1882 okt. 15-én nagy költőknek érc-szobrot állított a hálás kegyelet Budapesten. Úgy tünteti föl a költőt a szobor, amint 1848 márc. 15-én szavalja a *Talpra magyart*, új Magyarország bevezető dalát... Nincs idegen, aki ha Budapesten megfordul, ne zarándokolna el a költő szobrához, Hiszen dalait a világ sok nyelvére fordították le!

Ugyancsak Budapesten van a Petőfi emlékmű a Bajza-utcában. Itt sok emléktárgy össze van gyűjtve és művészileg elrendezve, ami Petőfire vonatkozik.

Hálás kegyelettel őrzi a nemzet nagy fia emlékét.